BENDROSIO PRAKTIKOS SLAUGYTOJŲ DARBO SU CITOSTATIKAIS PROBLEMATIKA

Dalė Smaidžiūnienė¹, Lina Marcinkutė²

¹*Kauno kolegijos Medicinos fakultetas,* ²*Northway medicinos centras, Klaipėda*

Raktažodžiai: slaugytojai, citostatikai, poveikis sveikatai, saugumo reikalavimų laikymasis.

Santrauka

Susirgimų onkologinėmis ligomis problematika daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių išlieka labai aktuali, gydant šias ligas vienas iš pagrindinių gydymo metodų yra chemoterapija, kuri veikia ne tik navikines ląsteles, bet ir sveikas. Pacientų gydymo chemoterapija procese visuomet dalyvauja slaugytojas: užsako, tinkamai transportuoja bei laiko, skiedžia, lašina tirpalus arba paduoda tabletes pacientams, sutvarko sistemas bei priemones po šių medikamentų panaudojimo. Slaugytojų darbas su citostatikais turi tam tikrą specifiką, kurią slaugytojai turi žinoti. Taip pat darbo su citostatikais metu reikia laikytis personalo ir paciento saugumo reikalavimų. Literatūroje dažniausiai nagrinėjami citostatikų šalutiniai poveikiai pacientams, tyrimų, rodančių, kaip tai veikia bendrosios praktikos slaugytojų sveikatą, atliekama nedaug. Tyrimo tikslas: atskleisti darbo su citostatikais problematiką saugumo reikalavimų laikymosi bei poveikio bendrosios praktikos slaugytojų ir būsimųjų slaugytojų sveikatai kontekste.

Straipsnyje analizuojami trijų tyrimų su identišku tyrimo objektu rezultatai. Tyrimai atlikti 2010, 2014, 2016-ais metais, juose dalyvavo X ir Y miestuose dirbantys 249 slaugytojai. Papildomai buvo apklausti visi X miesto N aukštosios mokyklos, pirmos pakopos bendrosios praktikos slaugos studijų studentai, kuriems profesinės veiklos praktikų metu teko dirbti su citostatikais.

Tyrimo išvados. Skiedžiant citostatikus, slaugytojai dažniausiai įsijungia traukos spintą, tačiau darbo vietose vis dar trūksta kokybiškų asmeninių apsaugos priemonių arba slaugytojai jų nenaudoja. Tyrimas atskleidė, kad pasitaiko atvejų, kai citostatikai skiedžiami procedūriniame kabinete arba kitoje tam nepritaikytoje patalpoje. Pagrindinis specifiskas ne-

pageidaujamas reiškinys slaugytojams skiedžiant citostatikus – metalo skonis burnoje, o bendrosios praktikos slaugos studijų studentams: galvos skausmas ar svaigimas, pykinimas, odos paraudimas, niežėjimas. Bendrosios praktikos slaugos studentai kaip pagrindinę problemą profesinės veiklos praktikų metu išsakė – instruktazo studentams nebuvimą ir netinkamus profesinius pavyzdžius, tokius kaip: pačių slaugytojų savisaugos bei darbo su citostatikais saugumo reikalavimų nesilaikymas.

Išvadas

Susirgimų onkologinėmis ligomis problematika daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių išlieka labai aktuali. Pasaulio sveikatos stebėjimo tarnybos (GHO) duomenimis, 2015 metais iš 56,4 mln. mirčių pasaulyje 39,5 mln., arba 70 proc., buvo susiję su neinfekcinėmis ligomis: pirmoje vietoje – širdies bei kraujagyslių ligos, antroje – vėžys. Iš visų 2015 metais pasaulio stebėjimo tarnybos užregistruotų mirčių atvejų mirusių nuo vėžio žmonių buvo 8,8 mln. arba 22 proc. [8]. Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, 2016 m. Lietuvoje gyventojų ligotumas onkologinėmis ligomis sudarė 8,2 proc. suaugusiųjų ir 1,6 proc. vaikų 100 gyventojų. Mirtingumas Lietuvoje nuo vėžio 2016 m. – 8197 atvejai, tai sudaro 19,9 proc. visų mirties atvejų [3,4].

Atsižvelgiant į onkologinių ligų didėjimo tendenciją, būtina anksti diagnozuoti ligą, užkirsti kelią vėžio vystymuisi, taikyti efektyvius gydymo metodus. Gydant onkologines ligas taikomi įvairūs gydymo metodai, tačiau vienas iš pagrindinių vėžio gydymo metodų išlieka – chemoterapija, kuri veikia ne tik navikines ląsteles, tačiau ir sveikas, greitai proliferuojančias normalių audinių ląsteles [11]. Vėžiui gydyti naudojami chemoterapiniai vaistiniai preparatai nepageidaujamas reakcijas gali sukelti ir kontaktą su vaistu turinčiam medicinos personalui. Ne visose ligoninėse įdiegtas centralizuotas citostatikų skiedimas, todėl bendrosios praktikos slaugytojai, kontaktuodami su citostatikais, patiria šalutinių

vaistų poveikį. Nuo 2017 –ųjų birželio mėnesio Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikose pradėtas centralizuotas vaistų skiedimas, kai vaistai skiedžiami specialiose traukos spintose, čia laminarinis oro srautas apsaugo darbuotoją nuo bet kokio kontakto su vaistu. Į šias patalpas farmacijos specialistai patenka apsirengę sterilią aprangą: specialią avalynę, beplaušius kombinezonus, dėvi dvi poras sterilių pirštinių, iš kurių vienos skirtos darbui su citostatikais, chirurginę kaukę ir galvos apdangalą. Šioje ligininėje taikomos naujos technologijos standartizuoja procesus, užtikrina aukštą onkologinės pagalbos lygį bei padidina pacientų ir darbuotojų saugumą [10].

Literatūroje dažniausiai nagrinėjamas citostatikų šalutinis poveikis pacientų sveikatai, o tyrimų, rodančių, kaip citostatikai veikia slaugytojų sveikatą, yra nedaug. Šią problematiką Lietuvoje nagrinėjo V. Januškevičius. Jo atliktų tyrimų metu 7,8 proc. respondentų nurodė dirbantys su citostatikais. Sąsajų tarp šių preparatų vartojimo ir vaistų nepageidaujamo poveikio nebuvo aprašyta, tačiau šio autoriaus teigimu, 42,8 proc. slaugytojų savo darbo aplinkoje susiduria su cheminiu užterštumu, dėl to slaugytojams dažniausiai sukeliamas nepageidaujamas poveikis – odos pažeidimai, pasireiškiantys sutrūkinėjusia oda, niežėjimu, paraudimu, bėrimu, o 7 iš 10 respondentų, dirbančių su vaistinėmis medžiagomis, skundžiasi sloga, greitu nuovargiu, pusė patiria dažnus galvos skausmus [5]. Kito tyrimo rezultatai parodė, kad ketvirtadalis slaugytojų, skiesdami citostatikus, nedėvi jokių apsauginių pirštinių, tik dešimtadalis dėvi apsaugines chirurgines kaukes ir apsauginį vienkartinį chalātą, o rečiausiai naudojamos vienkartinės prijuostės (5,8 proc.), apsauginiai akiniai (7,7 proc.) arba veido skydelis (6,3 proc.). Dirbantys su citostatikais preparatais slaugytojai blogiau vertina savo sveikatos būklę nei tie, kurie neturi kontakto su šiais vaistais [9].

2012 metais Irane vykdymo tyrimo metu dalyvavo 63 slaugytojai, dirbantys chemoterapijos skyriuje. Maždaug 60 proc. slaugytojų naudojosi visomis asmens apsaugos priemonėmis. Visose patalpose buvo oro kondicionierių ventiliacijos sistemos, tačiau jos nebuvo standartinės. Visi tyrimo dalyviai nurodė žinių apie darbą su citostatikais trūkumą. Šio tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad slaugytojams, dirbantiems su citostatikais, galvos skausmas (65 proc.) ir odos alerginės reakcijos (64 proc.) pasireiškia dažniau negu kiti ūmūs nepageidaujami reiškiniai, pavyzdžiui, galvos svaigimas, pykinimas, niežulys [6].

Pastaraisiais metais slaugytojų darbo sąlygos, aprūpinimas savisaugos priemonėmis gerėjo, tačiau darbo su citostatikais specifika nuolat reikalauja slaugytojų žinių, neskubant atlikti šias procedūras bei laikytis saugos reikalavimų, o tai įgyvendinti ne visuomet pavyksta dėl didelių darbo krūvių,

kuriuos sąlygoja slaugytojų Lietuvoje trūkumas. Siekiant spręsti šią problemą reikia plėsti centralizuotą šių vaistų skiedimą, mokyti slaugytojus darbo su citostatikais ypatumų bei skatinti neskubėti ir laikytis saugumo reikalavimų.

Tyrimo tikslas: atskleisti darbo su citostatikais problematiką saugumo reikalavimų laikymosi bei poveikio bendrosios praktikos slaugytojų ir būsimųjų slaugytojų sveikatai kontekste.

Tyrimo medžiaga ir metodai

2010, 2014, 2016-aisiais metais atlikta N aukštosios mokyklos trijų bendrosios praktikos slaugos studentų bakalauro diplominių darbų apie slaugytojų darbo su citostatikais tiriamosios veiklos analizė, esant identiškam tyrimo objektui. Tyrimai atlikti. Jais buvo siekiama išsiaiškinti, su kokiomis problemomis susiduria bendrosios praktikos slaugytojai, dirbdami su citostatikais, bei sužinoti slaugytojų nuomonę apie šių vaistų šalutinius poveikius pačių slaugytojų sveikatai. Kiekybinio tyrimo kontingentą sudarė 249 slaugytojai, dirbantys Lietuvos X ir Y ligininėse. Tyrimo metodas – anketinė apklausa raštu. Apklaustų slaugytojų amžiaus vidurkis buvo nuo 22 iki 63 metų, darbo stažas svyravo nuo 2 mėn. iki 42 metų. 2016-ųjų metų tyrimui atlikti buvo gautas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Bioetikos centro leidimas (Nr. BEC – KK (B)). 2010 ir 2016 metais tyrimai atlikti X miesto ligininėje, 2014 metais atliktas tyrimas X miesto ir Y miesto ligininėse. Visi respondentai tyrimuose dalyvavo laikantis savanoriškumo, anonimiškumo, konfidencialumo ir pagarbos principų. Tiriamųjų atranka – tikimybinė paprasta. Siekiant išsiaiškinti, su kokiomis problemomis susiduria bendrosios praktikos slaugytojai, dirbdami su citostatikais, buvo pasirinkti visi slaugytojai, kurie savo darbe kontaktuoja su šiais preparatais. Dviejų tyrimų duomenys nagrinėti „SPSS 21.0“ ir vieno tyrimo duomenys analizuoti „Microsoft Office Excel“ programomis.

2017 gegužės mėn. atliktas kokybinis tyrimas. Buvo apklausti visi X miesto N aukštosios mokyklos pirmos pakopos bendrosios praktikos slaugos studijų studentai. Iš visų tuo metu besimokančių pirmo-ketvirtio kurso bendrosios praktikos slaugos studentų, tik 18 nurodė profesinės veiklos praktikų metu kontaktavę su citostatikais. Studentų buvo prašoma atsakyti, kokias problemas įžvelgė praktikos vietose dirbdami su citostatikais, koks šalutinis šių medikamentų poveikis pasireiškė studentų sveikatai, ar slaugytojai laikosi saugumo reikalavimų, kurie yra reglamentuoti darbo instrukcijose?

Tyrimo rezultatai ir aptarimas

Tyrimo rezultatai buvo analizuojami trimis aspektais: 1. Įvertinta, kaip slaugytojai, skiesdami citostatikus, laikosi

saugumo reikalavimų. 2. Nustatyta dažniausiai pasireiškiantys šalutiniai reiškiniai darbo su citostatikais kontekste. 3. Išskirtos X miesto N aukš-

1 pav. Citostatikų skiedimo vieta 2010 ir 2016-aisiais metais

1 lentelė. Bendrosios praktikos slaugytojų savisaugos priemonių naudojimo ir saugumo reikalavimų laikymosi rodiklių palyginimas skirtingais metais, išreikštas procentais

Tyrimo metai	2010 metai (N=50)	2014 metai (N=146)	2016 metai (N=53)
Saugumo priemonių naudojimas			
Traukos spintos įjungimas, skiedžiant citostatikus	56,0 proc.	80,0 proc.	83,0 proc.
Vienartinės kaukės naudojimas	78,0 proc.	49,5 proc.	60,4 proc.
Vienartinių pirštinių naudojimas	97,0 proc.	94,5 proc.	88,7 proc.
Vienartinio chalato (prijuostės) naudojimas	48,0 proc.	64,0 proc.	30,2 proc.
Apsauginių akinių (skafandro) naudojimas	9,0 proc.	22,0 proc.	41,5 proc.

2 lentelė. Dažniausi nurodomi nepageidaujami reiškiniai, pasireiškę respondentams skirtingais tyrimo metais

Tyrimo metai	2010 metai (N=50)	2014 metai (N=146)	2016 metai (N=53)
Nepageidaujami reiškiniai			
Dusulys	48,0 proc.	27,0 proc.	22,4 proc.
Gerklų spazmai	72,0 proc.	10,5 proc.	24,5 proc.
Metalo skonis burnoje	87,0 proc.	59,5 proc.	77,4 proc.
Deginimas veide, aplink lūpas, smakrą	80,0 proc.	51,5 proc.	77,4 proc.
Veido odos alerginės reakcijos	69,0 proc.	71,5 proc.	77,4 proc.
Rankų odos alerginės reakcijos	87,0 proc.	77 proc.	83,0 proc.
Akių perštėjimas	Šio tyrimo metu nurodytų nepageidaujamų reiš-	65,0 proc.	77,4 proc.
Padidėjęs plaukų slinkimas	kinų slaugytojai	63,5 proc.	50,9 proc.
Nagų lūžinėjimas	nepažymėjo	56,5 proc.	71,7 proc.
Galvos skausmas		33,0 proc.	50,9 proc.

tosios mokyklos pirmos pakopos bendrosios praktikos slaugos studentų pastebėtos problemos profesinės veiklos praktikos metu, dirbant su citostatikais.

Ligoninėse LR sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinti procedūrų aprašai, kuriais turi vadovautis slaugytojos, dirbdamos su citostatikais. Kaip pavyzdį paėmėme Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikų (LSMU KK) darbo instrukciją, kurioje teigiama, kad citostatikai ruošiami įsijungus traukos spintą, pasitiesus vienkartinį paklotą, dirbama apsirengus vienkartinę chalata, užsidėjus vienkartinę kepurę, apsauginius akinius, vienkartinę kaukę (arba kaukę su apsauginiu skydeliu), vienkartinę diagnostinę pirštines. LSMU KK darbo instrukcijoje nurodoma, kad dirbant su chemopreparatų tablečių forma negalima liesti chemopreparatų (tablečių, kapsulių) be pirštinių, kurios naudojamos per os, kapsulės ir tabletės iš pakuotės imamos pincetu. Kapsulę ar tabletę išėmus iš flakonėlio, ją būtina įdėti į taurelę [1].

Bendrosios praktikos slaugytojų saugumo reikalavimo principų laikymosi tendencijos atspindi 1 lentelėje. Tyrime dalyvavusiems respondentams buvo pateikti teiginiai, susiję su apsauginių priemonių naudojimu darbo metu. Iš pateiktų duomenų galima daryti prielaidą, kad technologijoms tobulėjant, skyriuose, kuriuose slaugytojai dirba su citostatikais, yra įrengtos traukos spintos ir slaugytojai, skieddami citostatikus, jas įsijungia. Tačiau 2016-aisiais metais tyrimas atskleidė, kad slaugytojai patys supranta, kad tik traukos spintos nepakanka, norint apsisaugoti nuo nepageidaujamų reiškinų: „chemoterapiniai vaistai turėtų būti paruošti (atskiesti) ir nereikėtų skyriuje skiesti, skaičiuoti dozių (kas yra atliekama kitose šalyse)“. Tyrimas parodė, kad dauguma (per 80 proc.) respondentų dėvi apsaugines vienkartinę diagnostinę pirštines, kurios apsaugo rankas nuo tiesioginio sąlyčio su cheminėmis medžiagomis. Lyginant tyrimus, atliktus skirtingais metais, pastaraisiais, 2016-aisiais metais, didesnė slaugytojų dalis (41,5 proc.) dėvi apsauginius akinius ar apsauginį skafandrą. Taip pat 2016-ųjų atliktas tyrimas atskleidžia, kad darbo vietose trūksta pakankamo kokybiškų medicininių priemonių

kiekio, nurodo kad trūksta: „Geresnės kokybės infuzinių sistemų, kadangi esamos yra nekokybiškos, prateka skysčiai su chemopreparatais“, „Trūksta geresnės kokybės švirkštų, stipresnių pirštinių (kadangi turimos greit suplyšta)“.

Siekiant išsiaiškinti, kokius šalutinius reiškinius bendrosios praktikos slaugytojams gali sukelti citostatikai, tikslinčiau buvo sužinoti, kur slaugytojai skiedžia citostatikus (1 pav.). Toks klausimas buvo pateiktas 2010 ir 2016 – aisiais metais. Pastaraisiais metais daugiau nei aštuoni dešimtadaliai (81,1 proc.) respondentų citostatikus skiedžia procedūriniame kabinete arba kitoje tam nepritaikytoje patalpoje. Lyginant 2010 ir 2016 metus, respondentų skaičius, kuris rodo, kad citostatikai skiedžiami specialioje patalpoje, sumažėjo daugiau nei dešimtadaliu (2016-aisiais 15,1 proc. respondentų nurodė, kad yra speciali patalpa citostatikams skiesti). Mažiau nei penktadalis (3,8 proc.) nurodė citostatikus skiedžiantys procedūriniame kabinete, kuriame įrengta traukos spinta, tačiau šioje patalpoje gali būti skiedžiami ir kiti vaistai, pavyzdžiui, antibiotikai.

Nepaisant griežtų chemopreparatų laikymo, darbo su jais taisyklių, atitinkamos įrangos tobulinimo ligoninėse, nedideli citostatikų kiekiai randami ant paviršių, ore bei stebimi

nepageidaujami reiškiniai tiems asmenims, kurie dirba tose patalpose, ar tiesiogiai kontaktuoja su vaistais [7]. Kai kurie chemopreparatai lengvai prasiskverbia pro nepažeistą odą, patenka į poodžio riebalų sluoksnį, o iš ten lėtai į kraują [5]. Šalutinį chemopreparatų poveikį darbuotojai gali patirti šiais būdais: kai chemopreparatai pristatomi į skyrių, išpakuojant, saugant vaistų buteliukus, transportuojant panaudotas citostatines atliekas, ruošiantis atlikti infuzijas (kitose užsienio šalyse chemopreparatų infuzijas pacientams paruošia centralizuotai, tačiau Lietuvoje dažniausiai patys slaugytojai ruošia infuzijas), dirbant su pacientais (dalis šių nepakitusių vaistų išsiskiria kartu su vėmalais, išskyromis, prakaitu), valant darbastalius, klojant pacientų lovą ir kt. [2].

2 lentelėje matyti pagrindiniai šalutiniai reiškiniai, kuriuos nurodė tyrime dalyvavę bendrosios praktikos slaugytojai. Visų trejų metų tyrimai patvirtino slaugytojų patiriamą specifiskiausią nepageidaujamą poveikį, kuris pasireiškia skiedžiant citostatikus – burnoje jaučiamą metalo skonį. Kiti nepageidaujami reiškiniai, kuriuos nurodė respondentai: deginimas veide, aplink lūpas, smakrą, veido ir rankų odos alerginės reakcijos gali pasireikšti kontaktuojant su kitomis cheminėmis medžiagomis, pavyzdžiui, dezinfekci-

3 lentelė. X miesto N aukštosios mokyklos, pirmos pakopos bendrosios praktikos slaugos studentų subjektyvia nuomone, išryškėjusios problemos profesinės veiklos praktikos metu

Kategorija	Autentiški bendrosios praktikos slaugytojų pasisakymai	Kartotinių skaičius (N=8)
Instruktažo nebuvimas bendrosios praktikos slaugos studentams	„Niekas nepaaiškino apie chemopreparatų kenksmingumą. Nesilaiko saugaus reikalavimų nei pačios slaugytojos, nei mums paaiškina“; „Pačioje pradžioje iš personalo trūko informacijos apie chemopreparatų skiedimo metu sukeltus šalutinius poveikius, o vaistus skiedėme tiesiog procedūriniame, nieks nesakė apie traukos spintą“; „<...> nebuvau instrukuota. Buvo pasakyta lyg tarp kitko, kad įsijungčiau traukos spintą. Apie apsaugos priemones (pirštines, kaukes) nebuvo kalbama“	11
Saugumo reikalavimų nesilaikymas	„Nesilaiko. Gal vyresnės slaugytojos nežino. Mums kažkiek paaiškino jaunos, tik ką baigusios, kurios nebuvo mūsų mentorėmis“; „Kai kurios slaugytojos dalinai laikėsi reikalavimų, ir man liepė taip pat. Kitos laikėsi, bet man nieko nepasakė. Kitos visai nesilaikė saugumo reikalavimų“.	5
Didelis skiedžiamų citostatikų kiekis vienu metu	„Reikėjo atskiesti didelį citostatikų kiekį vienu metu“	3
Asmeninių apsaugos priemonių stoka	„Nėra pakankamai apsaugos priemonių“; „Neužtekdavo priemonių – pirštinių, kaukių, apsiaustų, kepurė“	3
Praktinių įgūdžių trūkumas	„<...> praktinių įgūdžių trūkumas, apsitaškymas citostatikais“ „Keisdama lašelinę apspyliau rankas, nieks nepasakė, kad pavojinga, buvau be pirštinių. Ploviau rankas vandenyje ir nieko nebuvo“	3
Reikalavimų neatitinkanti traukos spinta	„<...> netinkama traukos spinta (nesandari)“	2

nėmis priemonėmis, dėvint lateksines pirštines ar skiedžiant antibiotikus. Akių perštėjimo, padidėjusio plaukų slinkimo, nagų lūžinėjimo, galvos skausmo 2010 metais atlikto tyrimo metu slaugytojai neįvardijo, nors pastaraisiais metais bene daugiau nei pusė slaugytojų nurodė patiriantys šiuos nepageidaujamus reiškinius.

Kauno miesto N aukštosios mokyklos, pirmos pakopos bendrosios praktikos slaugos studentai, profesinių veiklos praktikų metu dirbę su citostatikais, nurodė, kokios problemos susijusios su citostatikų skiedimu, vyravo jų praktikos vietose. Kadangi tyrimas buvo kokybinis, studentai galėjo išsakyti po kelias problemas, kurias įžvelgė praktikos metu. Kaip pagrindinę problemą, didesnė dalis apklausoje dalyvavusių studentų išskyrė instruktažo nebuvimą: „Pačioje pradžioje iš personalo trūko informacijos apie chemopreparatų skiedimo sukeltus šalutinius poveikius“. Keletas respondentų nurodė, kad slaugytojai patys nesilaiko saugumo reikalavimų, jie daro prielaidą, kad „vyresnės slaugytojos jų nežino. Mums (studentams) kažkiek paaiškino jaunos, tik ką baigusios slaugytojos, kurios nebuvo mūsų mentorėmis“. Keli studentai teigė, kad slaugytojai neatsižvelgdavo į tai, jog studentams reikia perduoti patirtį, suteikti visapusišką studento apsaugą: „reikėjo atskiesti didelį citostatikų kiekį vienu metu“, „keisdama lašelinę apsiopyliau rankas, nieks nepasakė, kad pavojinga, buvau be pirštinių“. Studentų apklausos metu išryškėjo ir priemonių trūkumo problemos: „neužtekdavo priemonių – pirštinių, kaukių, apsiaustų, kepurinių“ (3 lentelė).

Atsakydami į klausimą, kokie citostatikų šalutiniai reiškiniai pasireiškė bendrosios praktikos slaugos studijų studentams, dalis respondentų nurodė, kad skiesdami šiuos vaistus patyrė: galvos svaigimą, pykinimą, odos paraudimą, niežėjimą, rankų odos šiurkštumą, galvos ir akių skausmą. Keletas bendrosios praktikos slaugos studijų studentų nurodė, kad šalutinis citostatikų poveikis jiems nepasireiškė.

Išvados

1. Technologijų tobulėjimas sudaro geras prielaidas slaugytojoms saugiai dirbti skiedžiant citostatikus, tačiau patys slaugytojai ne visuomet įsijungia traukos spintas ir naudojami savisaugos priemonėmis.

2. Keleto metų tyrimai atskleidė, kad slaugytojai, dirbdami su citostatikais, patiria nepageidaujamus jų poveikius. Dažniausi nepageidaujami poveikiai, pasireiškiantys slaugytojams darbo su citostatikais metu, yra metalo skonis burnoje, deginimas veide, aplink lūpas, smakrą, veido odos alerginės reakcijos, akių perštėjimas, rečiau pasireiškia galvos skausmai, dusulys, gerklų spazmai ir kt. Kai kuriose darbo vietose nėra specialiai citostatikų skiedimui pritaikytų patalpų, kai kur trūksta ir savisaugos priemonių arba kartais patys slau-

gytojai jų nenaudoja.

3. Bendrosios praktikos slaugos studentai profesinės veiklos praktikos metu dėl kontakto su citostatikais nurodė patyrę galvos svaigimą, pykinimą, odos paraudimą, niežėjimą. Būsimųjų slaugytojų praktikų metu, skiriant užduotį studentui dirbti su citostatikais, reikėtų prieš tai jį informuoti apie darbo su citostatikais ypatumus, kadangi ne visų kursų studentai žino darbo su šiais preparatais specifiką. Pačios slaugytos mokydamos studentą turėtų rodyti gerus profesinius pavyzdžius: laikytis saugumo reikalavimų, naudoti traukos spintas ir reikiamas savisaugos priemones.

Literatūra

1. Citostatinių preparatų ruošimas, suleidimas, sugirdymas. LSMU KK Darbo instrukcija. Kaunas, 2001.
2. Europos Komisija (2013). Rizika darbuotojų sveikatai ir saugai sveikatos priežiūros sektoriuje. Liuksemburgas, 2013; <http://www.vdi.lt/AtmUploads/RizikaDSSveikatosprieziura.pdf>
3. Higienos instituto Sveikatos informacijos centras. Lietuvos gyventojų ligotumas 2016 m. http://sic.hi.lt/php/serg14.php?dat_file=serg14.txt
4. Higienos instituto Sveikatos informacijos centras. Mirtingumas pagal priežastis ir amžiaus grupes 2016 m. http://sic.hi.lt/php/dm6.php?dat_file=dem6.txt
5. Januškevičius V. Slaugytojų darbo sąlygų ir sveikatos sąsajų vertinimas. 2006 m. http://www.lvb.lt/primu_library/libweb/action/diDisplay.do?vid=LSMU&docId=ELABAETD1774728&fromSitemap=1&afterPDS=true
6. Momeni M. How do nurses manage their occupational exposure to cytotoxic drugs? A descriptive survey in chemotherapy settings, Shiraz, Iran. The International Journal Of Occupational And Environmental Medicine 4(2):102-106. <http://www.theijoem.com/ijoem/index.php/ijoem/article/view/198/363>
7. Sorsa M, Hämeilä M, Järviluoma E. Handling anticancer drugs: from hazard identification to risk management? PMID: 17119240 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1196/annals.1371.008/abstract;jsessionid=072F3C269D054F1C6637DC810F6FB3AB.f03t03>
8. World Health Organization. Cancer; 2017. <http://www.who.int/cancer/en/>
9. Brazienė J. Medikų, dirbančių su onkologiniais ligoniais, darbo sąlygų ir nusiskundimų sveikata sąsajos, 2008. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02-2008~D_20080616_145420-35201/DS.005.0.01.ETD
10. Kauno klinikų informacija (2017) Kauno klinikose pradėtas centralizuotas vaistų skiedimas Prieiga per internetą: <http://www.vlmedicina.lt/lt/kauno-klinikose-pradetas-centralizuotas-vaistu-skiedimas>
11. Valuckas K. P., Aleknavičienė B. Piktybinių lokalizacijų piktybinių navikų diagnostikos ir gydymo pagrindai, Vilnius, 2004.

THE PROBLEM OF GENERAL PRACTICE NURSES WORK WITH CYTOSTATIC DRUGS

D. Smaidžiūnienė, L. Marcinkutė

Key words: nurses, cytostatics, cytostatic drugs, influence on health, following safety demands.

Summary

The problem of oncological diseases remains very relevant in developed countries. One of the main treatment methods for this is chemotherapy, which affects not only tumor cells but also the healthy ones.

A nurse participates during the whole chemotherapy treatment process: orders, transports, keeps, dilutes and pours solutions, gives medicine and arranges systems and means after that. Work with cytostatic drugs has specific nature which nurses must be aware about. It is also very important to follow safety demands. Literature usually analyses the side effects of cytostatic drugs but there are only a few researches about how does it effect the health of general practice nurses.

The aim of this article is to reveal the problem of working with cytostatics in the context of following safety demands and effect on general practice nurses or future nurses health.

This article analyses the results of three different researches

with one same object. Researches were carried out in 2010, 2014 and 2016, 249 nurses from cities X and Y participated. In addition, all students from educational institution N, who studied general nursing practice for the first year and who worked with cytostatic drugs during their professional practice activity, where also questioned.

Study Results. During cytostatics dilution process nurses usually switch on gravitation closet but their working place still lacks qualitative safety measures or nurses just do not use them. The research showed that there are some cases when cytostatics are diluted in procedure room or in other inapplicable premises.

During cytostatics dilution process the main unwanted side effect for nurses is metallic taste in their mouth, while for general practice students – headache, dizziness, feeling sick, rash and scabbiness. General practice students excluded two main problems of professional activity practice – lack of instruction and wrong professional skills, such as no self-preservation and not following safety demands when working with cytostatic drugs.

Correspondence to: dale.smaidziuniene@go.kauko.lt

Gauta 2017-10-30